

Tranziții profesionale și mobilitatea ocupațională în Europa: impactul Marii crize economice

Introducere

Marea criză economică a avut efecte considerabile și de durată pe piețele europene ale muncii, cu o scădere importantă a nivelurilor de ocupare, care în multe țări încă nu s-au redresat după aproape un deceniu. De asemenea, a afectat structura ocupării forței de muncă, a accelerat schimbările structurale și a generalizat un model de polarizare a locurilor de muncă în întreaga Europă, în care gradul de ocupare în condiții salariale medii a scăzut mai mult decât în cazul locurilor de muncă aflate în partea superioară și inferioară a structurii ocupaționale.

Deși este bine cunoscut modul în care criza a produs schimbări la nivelul rezervelor și structurilor de forță de muncă, în spatele acestor cifre agregate există mai puține dovezi cu privire la numeroasele fluxuri de intrări și ieșiri de pe piața muncii și la trecerile de la un loc de muncă la altul. Într-adevăr, piețele de muncă se află într-o stare de flux constant și aceleași stocuri și structuri la nivel agregat pot fi asociate cu modele destul de diferite de tranziții ale forței de muncă și de mobilitate profesională.

Scopul acestui raport este de a investiga efectele Marii crize economice asupra fluxurilor de pe piața de muncă și de a corela în mod explicit aceste tranziții la nivel individual cu evoluțiile generale ale pieței muncii pe durata crizei, cum ar fi creșterea ratei șomajului și fenomenul polarizării locurilor de muncă. În acest scop și pe baza abordării bazate pe locurile de muncă, utilizată în cadrul Monitorului European al Locurilor de Muncă realizat de Eurofound, studiul de față introduce un nou cadru profesional pentru studierea fluxurilor specifice pieței de muncă; acesta ține seama de calitatea locurilor de muncă dinspre și înspre care au loc fluxurile prin diferențierea lor în cvintile salariale. Acest demers este util nu numai pentru a facilita legătura cu cercetările anterioare privind evoluțiile structurale ale pieței muncii, ci și pentru a evalua natura și implicațiile acestor fluxuri.

Studiul oferă o imagine completă și detaliată a tranzițiilor între diferitele stări specifice pieței de muncă (ocuparea, șomajul și inactivitatea) și în cadrul ocupării forței de muncă prin cvintile (salariale) de calitate a locului de muncă. Analiza se realizează prin compararea a șase țări europene (Franța, Italia, Polonia, Spania, Suedia și Regatul Unit) care au fost selectate ca fiind reprezentative pentru diferitele grupări instituționale. Aceasta este diferențiată în trei perioade distincte: chiar înainte de criză (2006-2007), imediat după criză (2009-2010) și la câțiva ani de la intrarea în criză (2012-2013), când unele țări au început să se redreseze, iar altele au continuat să se confrunte cu recesiunea.

Contextul politicilor

În contextul recente crize financiare și economice, măsurarea fluxurilor pieței muncii și studierea implicațiilor acestora pentru șansele de reușită ale lucrătorilor este la fel de importantă ca măsurarea evoluției stocurilor și a structurilor agregate de ocupare a forței de muncă. Într-adevăr, un nivel similar al șomajului poate avea implicații foarte diferite, în funcție de existența unor fluxuri semnificative de intrare sau ieșire sau în cazul în care fluxurile sunt legate de întreaga structură a ocupării forței de muncă sau numai de locurile de muncă prost remunerate. Identificarea unui compromis între șomaj și locurile de muncă prost remunerate (sau, în general, de calitate scăzută) ar ridica probleme politice importante.

Polarizarea locurilor de muncă ar putea fi asociată cu posibilități reduse de angajare pentru meseriile cu remunerație medie și, prin urmare, cu o reducere mai mult sau mai puțin generalizată a mobilității ascendente și descendente pe scara ocupațională. Schimbările în materie de modele de mobilitate a forței de muncă și de fluxuri profesionale afectează în mod direct distribuția șanselor de reușită în rândul populației. În plus, dacă modelele de mobilitate diferă semnificativ de la o țară la alta, același șoc extern poate fi transpus în modele foarte diferite de fluxuri ale pieței muncii la nivel individual.

Prezentul raport oferă o perspectivă nouă pentru o mai bună înțelegere a ceea ce s-a întâmplat cu lucrătorii care și-au pierdut locul de muncă în timpul recesiunii - indiferent dacă au fost repartizați la alte locuri de muncă sau dacă au fost trecuți în șomaj sau inactivitate - și dacă oportunitățile de mobilitate profesională ascendentă (sau riscurile de mobilitate descendentă) au fost afectate de criză.

Principalele constatări

Analiza fluxurilor de inactivitate, șomaj și ocuparea forței de muncă (cu diferențierea a cinci categorii de locuri de muncă în funcție de salariul mediu) arată în cele șase țări europene selectate modele foarte diferite înaintea, în timpul și după Marea criză economică. Pe baza rezultatelor se pot identifica trei perechi diferite de țări în funcție de fluiditatea piețelor muncii.

Suedia și Regatul Unit sunt similare în ceea ce privește ocuparea forței de muncă și fluxurile profesionale, în pofida modelelor lor socioeconomice foarte diferite. Ambele țări prezintă piețe de muncă foarte fluide, cu fluxuri semnificative nu numai între ocupare și șomaj, ci și între diferitele categorii de locuri de muncă (care implică posibilități de mobilitate profesională). Nivelurile de mobilitate au rămas ridicate în timpul crizei, deși acest lucru este probabil consecința unor condiții economice generale mai bune (ambele țări sunt în afara zonei euro, iar ratele lor de ocupare s-au redresat mai repede decât în celelalte țări studiate).

Modelele de mobilitate din Polonia și Spania sugerează o piață duală a muncii, cu fluxuri semnificative între șomaj și locuri de muncă slab remunerate, dar cu puține posibilități de mobilitate ascendentă sau descendentă pe scara ocupațională. În comparație cu Polonia, criza care a lovit Spania a fost deosebit de puternică, iar efectele sale asupra riscurilor șomajului au fost foarte puternice în cvintilele de mijloc.

În sfârșit, Franța și Italia aparțin unui al treilea grup de țări cu piețe ale muncii relativ mai puțin mobile și un flux global scăzut în materie de locuri de muncă sau statut profesional. Efectele crizei asupra modelelor de tranziție din aceste țări au fost relativ ușoare, deși au mărit riscul de pierdere a locurilor de muncă și au făcut și mai puțin frecvente fluxurile între cvintile.

Concluzii

Prezentul studiu a analizat modelele de mobilitate care se află în spatele schimbărilor structurale de pe piețele europene de muncă înaintea, în timpul și după Marea criză economică, care corelează traiectoriile individuale ale ocupării forței de muncă și ale încadrării profesionale cu schimbările în ceea ce privește stocurile agregate ale pieței muncii. Diferitele niveluri de fluiditate ale tranzițiilor pe piața de muncă între statutul profesional și nivelurile ocupaționale sunt asociate cu modele comparativ extinse de schimbări structurale, care duc la implicații diferite pentru oportunitățile de angajare și, în cele din urmă, pentru șansele de reușită.

Per ansamblu, principalele constatări sugerează modele și niveluri foarte diferite de fluxuri ale pieței muncii în cele șase țări europene studiate. Deși este probabil de dorit un anumit grad de mobilitate profesională pe piețele de muncă, în măsura în care nu se limitează la nivelurile profesionale mai scăzute, ci permite posibilitatea de perfecționare pentru locuri de muncă mai bune, ar fi necesară o evaluare adecvată a implicațiilor reale ale fiecărui tip de tranziție pentru persoanele afectate pentru a atrage implicații politice solide. Acest lucru ar presupune extinderea analizei la nivelurile salariale și de venit reale implicate, la mărimea indemnizațiilor de șomaj și la alte caracteristici ale sistemului social.

Informații suplimentare

Raportul *Tranziții profesionale și mobilitatea ocupațională în Europa: impactul Marii crize economice* este disponibil la adresa: www.eurofound.europa.eu/publications

Pentru mai multe informații, vă rugăm să vă adresați dlui Enrique Fernández-Macías, director de cercetare, la adresa de e-mail: efe@eurofound.europa.eu